

УДК 657:336.71

Макарович Вікторія Костянтинівна

*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту
Закарпатський угорський інститут імені
Ференца Ракоці II*
ORCID: 0000-0002-0684-7072

Лоскоріх Габрієлла Людвиківна

*доктор філософії з обліку і оподаткування,
доцент,
заступник завідувача кафедри обліку
і аудиту
Закарпатський угорський університет
імені Ференца Ракоці II*
ORCID: 0000-0002-5402-7220

DOI: 10.25313/economics-2026-3-107-16

ПРОФЕСІЙНЕ СУДЖЕННЯ ПРИ ОЦІНЦІ ТА ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

Анотація. Вступ. Кредитні операції є одним із основних напрямів діяльності банківських установ та займають вагоме місце у структурі їх активів. Вони забезпечують формування доходів банку, але водночас пов'язані з ризиком неповернення заборгованості позичальниками. Відображення таких операцій у бухгалтерському обліку потребує використання облікових оцінок, прогнозних припущень та аналітичних процедур. У цих умовах важливу роль відіграє професійне судження фахівців, яке застосовується при прийнятті рішень щодо визнання, оцінки та відображення кредитних операцій у системі бухгалтерського обліку банку.

Мета. Дослідження спрямоване на визначення ролі професійного судження бухгалтера у відображенні кредитних операцій банку в умовах застосування МСФЗ 9.

Матеріали і методи. Інформаційну основу дослідження становлять міжнародні стандарти фінансової звітності, аналітичні матеріали Національного банку України, а також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені проблемам обліку фінансових інструментів і оцінки кредитного ризику. У роботі використано методи аналізу та узагальнення для дослідження наукових підходів до трактування професійного судження, графічний метод застосовано для наочного відображення результатів дослідження, зокрема при побудові динаміки показників кредитного ризику банківської системи України, а також при візуалізації алгоритму формування професійного судження та структури ідентифікації облікових рішень у процесі обліку кредитних операцій банку; порівняльний метод – для зіставлення підходів до оцінки кредитних збитків у різних стандартах обліку, метод систематизації – для впорядкування етапів обліку кредитних операцій, а також структурно-логічний метод, що дозволив сформувати алгоритм застосування професійного судження та визначити послідовність прийняття облікових рішень у банківській практиці.

Результати. У статті узагальнено підходи до розуміння професійного судження у бухгалтерському обліку та уточнено його зміст у контексті обліку кредитних операцій банків. Обґрунтовано, що застосування професійного судження є необхідним на різних етапах облікового процесу, зокрема при визначенні економічної сутності кредитної операції, класифікації фінансових активів, оцінці кредитного ризику позичальника, визначенні стадії знецінення кредитного активу та розрахунку очікуваних кредитних збитків. Розроблено алгоритм застосування професійного судження при оцінці кредитних операцій банку, який відображає послідовність прийняття облікових рішень у межах моделі очікуваних кредитних збитків. Крім того, запропоновано структуру ідентифікації облікових рішень у процесі обліку кредитних операцій, що дає змогу визначити етапи облікового процесу, на яких використання професійного судження є необхідним для забезпечення обґрунтованості облікових оцінок і прозорості фінансової звітності банку.

Авторське право © Автор(и).

Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується відповідно до умов ліцензії Creative Commons Attribution Ліцензія 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Перспективи. Подальші дослідження будуть спрямовані на удосконалення методичних підходів до застосування професійного судження при оцінці кредитного ризику та визначенні резервів під очікувані кредитні збитки у банківських установах.

Ключові слова: професійне судження, бухгалтерський облік банків, кредитні операції, кредитний ризик, очікувані кредитні збитки, МСФЗ 9, фінансова звітність банків.

Постановка проблеми. Кредитні операції є одним із ключових напрямів діяльності банківських установ та становлять вагомий частку їх активів. Саме вони забезпечують формування значної частини доходів банку та водночас пов'язані з підвищеним рівнем фінансових ризиків. У зв'язку з цим особливого значення набуває забезпечення достовірного та обґрунтованого відображення кредитних операцій у системі бухгалтерського обліку. Специфіка обліку кредитних операцій банку полягає у необхідності проведення облікових оцінок, аналізу кредитного ризику та визначення величини резервів під можливі втрати. Такі процеси потребують прийняття рішень в умовах невизначеності та обмеженості інформації. За цих умов важливу роль відіграє професійне судження бухгалтера, яке застосовується при класифікації фінансових активів, визначенні методів їх оцінки та відображенні результатів кредитних операцій у фінансовій звітності. Суттєвий вплив на організацію обліку кредитних операцій мають вимоги МСФЗ. Зокрема, положення МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачають оцінювання фінансових активів із використанням моделей очікуваних кредитних збитків. Застосування таких моделей потребує використання професійних оцінок та аналітичних припущень. У зв'язку з цим дослідження особливостей формування та застосування професійного судження в обліку кредитних операцій банку є важливим для удосконалення облікових підходів, підвищення достовірності фінансової звітності банків та забезпечення ефективного управління кредитними ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кредитні операції банків та їх облікове відображення в умовах застосування МСФЗ залишаються одним із найбільш досліджуваних напрямів сучасної облікової науки. Так, Авуе І. та Тейлор Д. зазначають, що впровадження IFRS 9 супроводжується проблемами якості даних, невизначеністю прогнозних оцінок та суттєвою міжкраїнною неоднорідністю практики звітування. Водночас автори відзначають покращення ризик-менеджменту та прозорості, а також підкреслюють недостатню кількість досліджень у країнах поза межами європейського простору [5]. Лопес-Еспіноса Х. та Пеналва Ф. дослідили вплив впровадження МСФЗ 9 на діяльність банків, використовуючи дані іспанських банків у період до і після запровадження стандарту. У межах дослідження проаналізовано зміни у своєчасності визнання кредитних збитків, а також у рівні регулятивного капіталу та обсягах кредитування. Результати їх досліджень свідчать, що впровадження МСФЗ 9 сприяло більш своєчасному визнанню кредитних збитків і супроводжувалося змінами у кредитній активності банків та їх регулятивному капіталі [11]. Кію Е. та Тавіа В. здійснили аналіз економічних наслідків переходу до моделі очікуваних кредитних збитків. Зокрема, автори дослідили вплив впровадження МСФЗ 9 на ризиковість банківської діяльності на основі вибірки з 666 банків у 61 країні. Результати дослідження засвідчили, що застосування моделі очікуваних кредитних збитків змінило підходи до формування резервів і вплинуло на оцінку кредитного ризику та фінансову стійкість банків [9]. Гансен С., Чаріфзаде М., Гербергер Т. проаналізували вплив МСФЗ 9 на циклічність формування резервів під кредитні збитки на основі даних 51 банку з 12 країн Єврозони. Дослідження показало, що у глобальному вимірі та для європейських країн МСФЗ 9 здатний пом'якшувати проциклічність резервування, тоді як для окремих ринків, що розвиваються, результати є менш однозначними [7]. Оберсон Р. досліджував вплив переходу від моделі понесених кредитних збитків (МСФЗ 39) до моделі очікуваних кредитних збитків за МСФЗ 9 на інформативність резервів під кредитні збитки. У дослідженні проаналізовано, наскільки такі резерви відображають кредитний ризик банків і чи є вони релевантними для ціноутворення кредитних деривативів. Результати показали, що після впровадження МСФЗ 9 резерви під кредитні збитки стали більш інформативними для оцінки кредитного ризику банків, водночас зросла можливість використання професійного судження фахівців для згладжування прибутку [14]. Окремий блок досліджень присвячено саме професійному судженню в оцінці кредитних активів і резервів. У праці Перес П. доведено, що під час оцінювання очікуваних кредитних збитків менеджмент банків і аудитори часто надають перевагу більш спостережуваній та верифікованій інформації. Такий підхід знижує рівень оскаржуваності оцінок, але водночас може сприяти відтермінуванню визнання втрат і послаблювати надійність фінансової звітності. Це безпосередньо підтверджує, що облік кредитних операцій банку за МСФЗ 9 значною мірою залежить не лише від формальних процедур, а й від якості професійного судження фахівців, які здійснюють оцінку кредитного ризику та визначають параметри резервування [15].

Отже, результати сучасних досліджень дають підстави стверджувати, що науковий інтерес до проблематики обліку кредитних операцій банку зміщується від загального аналізу механізму IFRS 9 до глибшого вивчення професійного судження як ключового чинника достовірності облікових оцінок. Водночас, у науковій літературі недостатньо розкрито питання методичного забезпечення професійного судження

бухгалтера саме в обліку кредитних операцій банку, зокрема в частині вибору припущень, оцінки суттєвого зростання кредитного ризику, визначення параметрів очікуваних кредитних збитків та забезпечення зіставності облікових рішень. Це зумовлює потребу в подальших дослідженнях зазначеного напрямку.

Метою статті є розкриття ролі професійного судження у процесі оцінки та обліку кредитних операцій банківських установ, а також обґрунтування підходів до впорядкування облікових рішень, що приймаються під час відображення кредитних операцій відповідно до вимог МСФЗ 9.

Матеріали і методи. Дослідження професійного судження бухгалтера в обліку кредитних операцій банку ґрунтується на комплексному використанні теоретичних та емпіричних матеріалів, а також сучасних методів наукового пізнання. Матеріальною основою дослідження стали міжнародні стандарти фінансової звітності, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також методичні рекомендації щодо застосування МСФЗ 9 у банківському секторі. Особливу увагу приділено аналізу положень Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти», який регламентує порядок класифікації, оцінки та знецінення фінансових активів, зокрема кредитних операцій банків.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Метод аналізу та синтезу застосовано для узагальнення теоретичних підходів до трактування поняття професійного судження бухгалтера та визначення його ролі у формуванні облікової інформації щодо кредитних операцій банку. Метод систематизації використано для структурування наукових підходів до оцінки кредитного ризику та формування резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ 9. Графічний метод застосовано для наочного відображення результатів дослідження, зокрема при побудові динаміки показників кредитного ризику банківської системи України, а також при візуалізації алгоритму формування професійного судження та структури ідентифікації облікових рішень у процесі обліку кредитних операцій банку.

Для визначення сфер застосування професійного судження бухгалтера використано метод структурно-логічного аналізу, який дав змогу ідентифікувати ключові етапи обліку кредитних операцій банку, на яких прийняття облікових рішень потребує аналітичної оцінки фахівця. На основі цього підходу було сформовано структуровану модель ідентифікації облікових рішень, що потребують застосування професійного судження у процесі класифікації фінансових активів, визначення стадій знецінення, оцінки очікуваних кредитних збитків та розкриття інформації у фінансовій звітності банків.

Крім того, у дослідженні застосовано метод узагальнення та інтерпретації результатів, який дозволив сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення прозорості облікових процедур у банківських установах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система бухгалтерського обліку банківських установ функціонує в умовах високого рівня невизначеності, пов'язаної з оцінкою кредитних ризиків, прогнозуванням фінансових потоків та необхідністю відображення у фінансовій звітності складних фінансових інструментів. Відповідно, оцінка кредитних ризиків є одним із ключових завдань системи бухгалтерського обліку банківських установ, оскільки саме кредитні операції формують основну частину активів банків та водночас є джерелом найбільшого рівня ризику.

У цьому контексті важливого значення набуває дослідження статистичних показників банківської системи, які характеризують стан кредитного портфеля, рівень проблемної заборгованості та обсяги сформованих резервів під кредитні ризики (рис. 1).

Дані рис. 1 відображають динаміку основних показників кредитного ризику банківської системи України у 2018–2025 рр. Аналіз наведених показників свідчить про суттєві зміни у структурі та якості кредитного портфеля банківської системи протягом досліджуваного періоду.

Зокрема, у 2018 році банківська система характеризувалася високим рівнем проблемної заборгованості, що було наслідком попередніх фінансових криз. Частка непрацюючих кредитів перевищувала половину кредитного портфеля, що зумовлювало необхідність формування значних резервів під кредитні ризики. У 2019–2020 роках спостерігається поступове відновлення після періоду скорочення, що спостерігалось унаслідок очищення банківських балансів від проблемних активів. Починаючи з 2021 року обсяг кредитного портфеля демонструє тенденцію до зростання, досягнувши понад 1,22 трлн. грн у 2025 році. Водночас суттєве зниження частки непрацюючих кредитів з понад 50% у 2018 році до близько 29% у 2025 році свідчить про покращення якості кредитного портфеля банків. Резерви формуються банками відповідно до вимог МСФЗ 9 [8] на основі оцінки очікуваних кредитних збитків, що передбачає врахування не лише фактичного стану кредитного портфеля, але й прогнозних макроекономічних умов.

За таких умов важливого значення набуває застосування професійного судження, яке використовується під час оцінювання кредитних ризиків та визначення розміру резервів під кредитні збитки. У наукових джерелах професійне судження розглядається дослідниками з різних позицій. Так, Вест Е. та Бакбі Ш. розглядають професійне судження бухгалтера через призму концепції практичної мудрості, підкреслюючи, що воно поєднує професійні знання, етичні принципи та здатність приймати обґрунтовані рішення

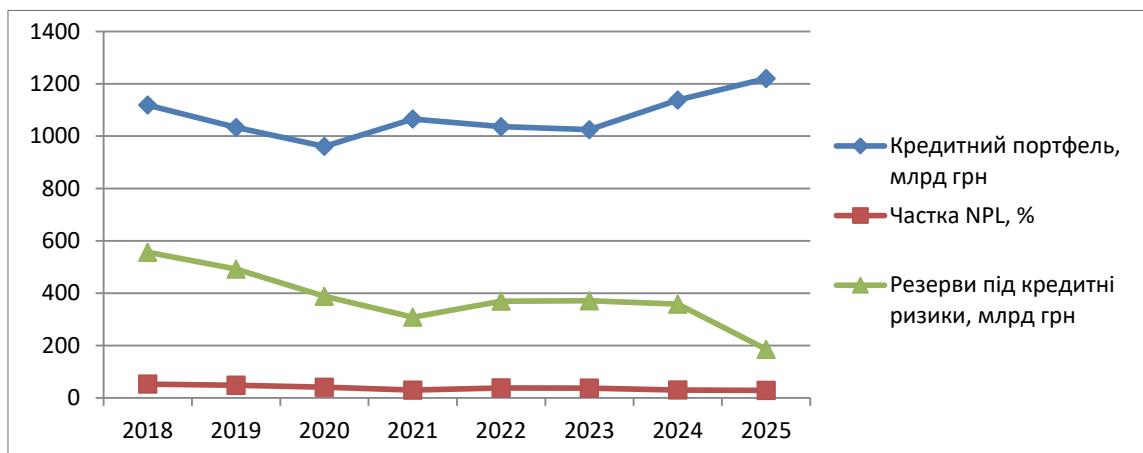

Рис. 1. Динаміка показників кредитного ризику банківської системи України за 2018–2025 рр.

Джерело: сформовано за даними НБУ [4]

у складних економічних ситуаціях [16]. Ліббі Р. та Люфт Дж. розглядають професійне судження як когнітивний процес оцінювання економічної інформації, що базується на знаннях, досвіді та професійних стандартах [10]. У їхніх роботах особлива увага приділяється ролі досвіду та професійної компетентності у формуванні облікових рішень. Нелсон М. розглядає професійне судження як процес вибору облікового рішення з декількох можливих альтернатив у межах нормативних вимог, підкреслюючи вплив стандартів обліку, професійної етики та інституційного середовища [12]. Маренич Т. Г., Ковальова Т. В. трактують професійне судження як професійну думку спеціаліста щодо формування достовірної інформації про об'єкти бухгалтерського обліку та статті фінансової звітності з урахуванням специфіки діяльності підприємства [2]. Мельничук І. та Лопатовська О. трактують професійне судження як здатність бухгалтера приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, використовуючи професійні знання, навички та досвід для вирішення облікових ситуацій, що не мають чіткої нормативної регламентації [3]. На відміну від багатьох досліджень, у яких професійне судження розглядається переважно як інтелектуальний процес формування професійної думки, Кузь В. трактує професійне судження як обґрунтований вибір фахівцями одного з альтернативних варіантів відображення господарських операцій у межах нормативних вимог та з урахуванням умов діяльності підприємства, акцентуючи увагу на його прикладному характері та ролі у прийнятті конкретних облікових рішень у практиці бухгалтерського обліку [1].

Узагальнюючи підходи науковців до трактування професійного судження, можна зазначити, що одні дослідники розглядають його як когнітивний процес прийняття професійних рішень, інші — як результат формування обґрунтованої професійної думки, а також як вибір оптимального варіанта облікового відображення господарських операцій у межах нормативних вимог. Особливої актуальності застосування професійного судження набуває в умовах імплементації вимог МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [8], який передбачає використання моделі очікуваних кредитних збитків. Зазначена модель базується на прогнозній оцінці кредитного ризику та потребує визначення низки оціночних параметрів, зокрема ймовірності дефолту позичальника, величини збитків у разі дефолту та обсягу кредитної експозиції. Крім того, при розрахунку очікуваних кредитних збитків враховується вплив макроекономічних факторів, що підсилює роль аналітичних процедур та професійного судження при здійсненні облікових оцінок. Особливо це проявляється у процесі обліку кредитних операцій банку, оскільки кредитні активи характеризуються високим рівнем невизначеності щодо їх майбутнього погашення та потребують комплексної оцінки кредитного ризику позичальника. У таких умовах фахівець має аналізувати фінансовий стан позичальника, визначати рівень кредитного ризику та обґрунтовувати величину резервів під можливі кредитні збитки, що обумовлює необхідність застосування професійного судження.

З огляду на це, професійне судження у бухгалтерському обліку банків, в рамках даного дослідження, розглядаємо як обґрунтоване рішення фахівців щодо вибору способу визнання, оцінки та відображення господарських операцій у системі бухгалтерського обліку, яке формується на основі професійних знань, практичного досвіду, вимог нормативного регулювання та аналізу економічної сутності операцій з метою забезпечення достовірності та релевантності фінансової інформації.

Практичні аспекти застосування положень МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» детально розкриваються у Додатку Б [8], який містить роз'яснення щодо класифікації фінансових інструментів, оцінки кредитного ризику, визначення очікуваних кредитних збитків та використання прогнозної інформації при оцінюванні фінансових активів.

Застосування професійного судження стає ключовим елементом процесу класифікації фінансових активів, визначення стадій знецінення кредитних інструментів, а також оцінки очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог МСФЗ 9. Водночас практика банківського обліку свідчить про відсутність чіткої методичної систематизації облікових рішень, у межах яких застосовується професійне судження бухгалтера [6, 9, 13]. Це створює ризики підвищення суб'єктивності при формуванні резервів під кредитні збитки та може негативно впливати на прозорість фінансової звітності банківських установ.

У зв'язку з цим виникає необхідність розроблення структурованого підходу до ідентифікації облікових рішень, що потребують застосування професійного судження у процесі обліку кредитних операцій банку. Такий підхід дозволяє систематизувати сфери застосування професійного судження відповідно до вимог МСФЗ 9, забезпечити обґрунтованість формування резервів під очікувані кредитні збитки та підвищити прозорість облікових процедур (рис. 2).

На базі даного алгоритму формування професійного судження при оцінці кредитних операцій банку відповідно до МСФЗ 9 сформуємо ідентифікацію облікових рішень за етапами облікового процесу кредитних операцій (рис. 3).

Такий підхід дозволить визначити ключові етапи облікового процесу, на яких виникає потреба у професійному судженні; забезпечити системність у прийнятті облікових рішень; підвищити прозорість формування резервів під кредитні збитки; забезпечити відповідність облікових процедур вимогам МСФЗ 9.

Запропонована структура ідентифікації облікових рішень відображає ключові етапи облікового процесу кредитних операцій банку, на яких застосування професійного судження бухгалтера. Формування структурованого облікових рішень ґрунтується на вимогах Міжнародного стандарту фінансової звітності

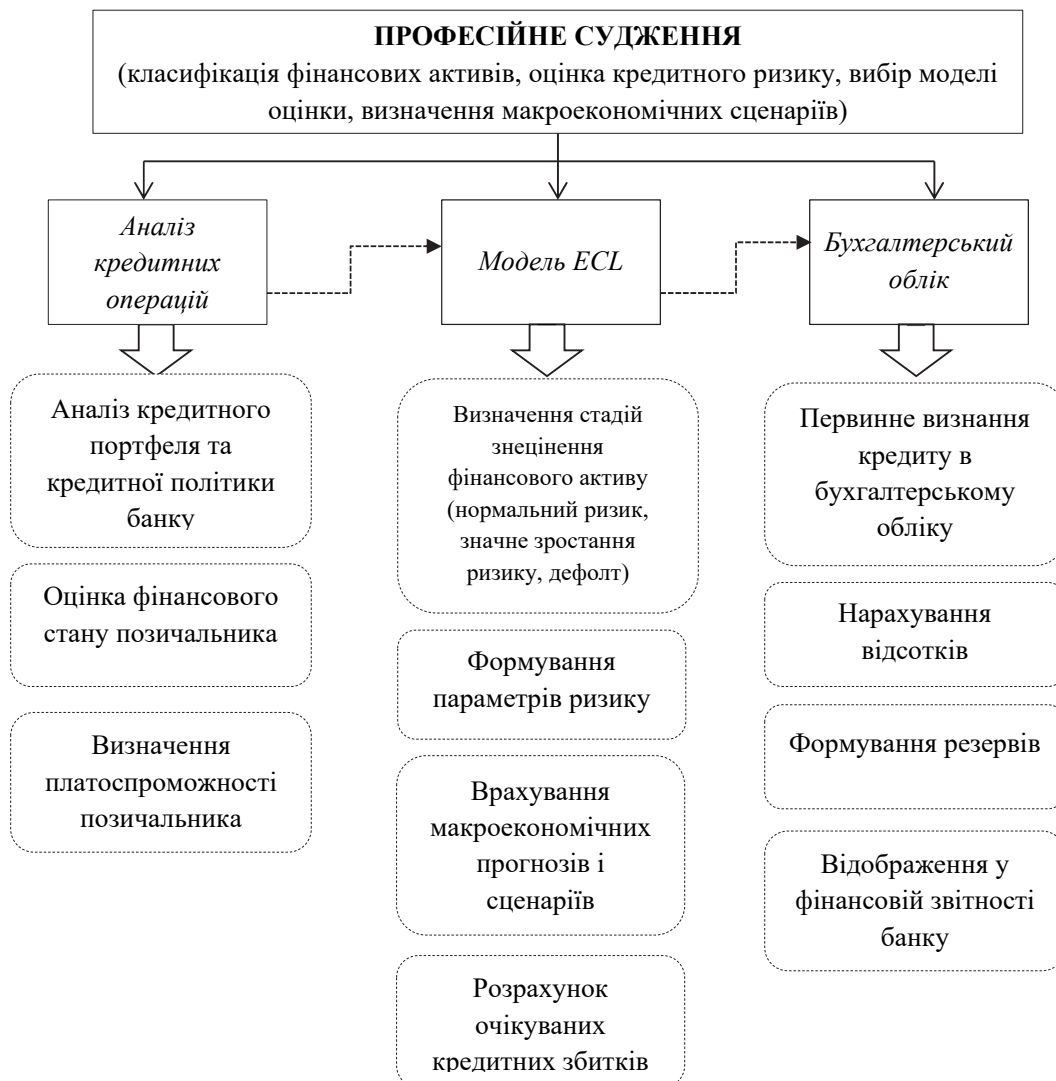

Рис. 2. Алгоритм формування професійного судження при оцінці кредитних операцій банку відповідно до МСФЗ 9
Джерело: сформовано авторами

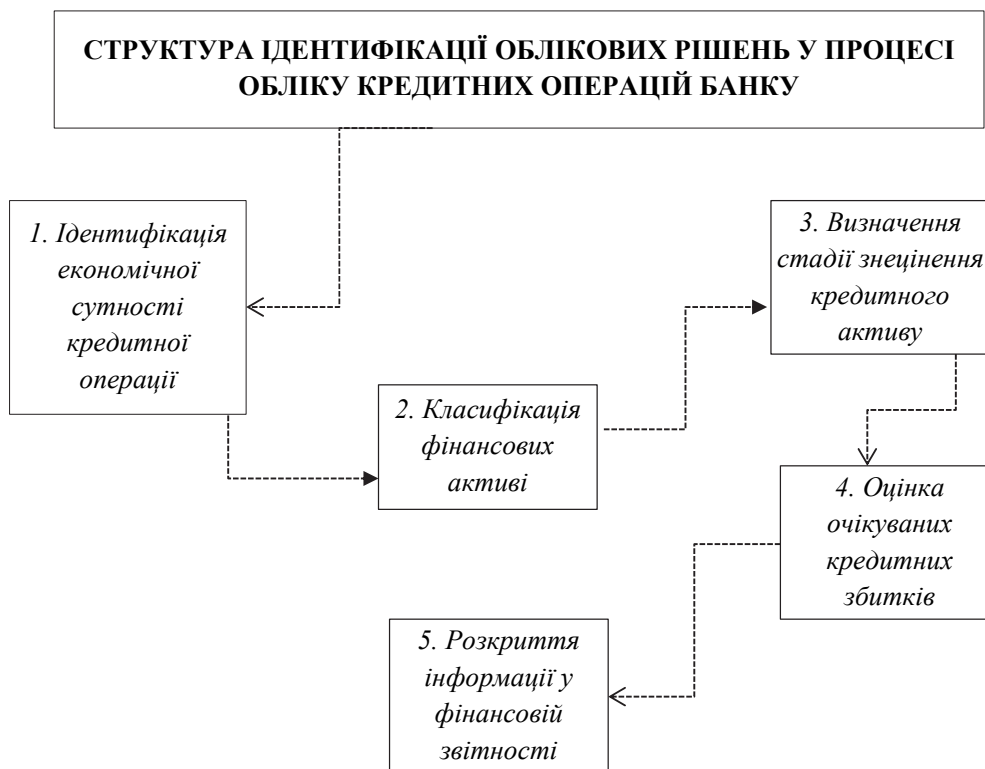

Рис. 3. Структура ідентифікації облікових рішень у процесі обліку кредитних операцій банку

Джерело: сформовано авторами

9 «Фінансові інструменти», який передбачає використання аналітичних оцінок і прогностичних показників при визначенні кредитного ризику та формуванні резервів під очікувані кредитні збитки.

Перший етап передбачає *ідентифікацію економічної сутності кредитної операції*. Незважаючи на формалізовану структуру кредитних договорів, окремі фінансові інструменти можуть мати складні умови, які потребують детального аналізу економічної природи операції. На цьому етапі бухгалтер застосовує професійне судження для визначення характеру фінансового інструменту, оцінки умов кредитного договору та встановлення відповідності операції критеріям фінансового активу. Достовірна ідентифікація економічної сутності операції є основою для подальшої коректної класифікації активу у системі бухгалтерського обліку банківської установи.

Другий етап пов'язаний із *класифікацією фінансових активів* відповідно до вимог МСФЗ 9. Визначення категорії оцінки фінансового активу здійснюється на основі бізнес-моделі управління фінансовими активами та характеристик грошових потоків. У процесі класифікації бухгалтер повинен оцінити відповідність кредитного інструменту критерію SPPI (виключно платежі основної суми та процентів), що передбачає аналіз структури процентних платежів та можливих додаткових умов договору. У цьому випадку професійне судження використовується для визначення економічної логіки управління кредитним портфелем та встановлення моделі обліку фінансового активу.

Третій етап включає визначення стадії знецінення кредитного активу, що є одним із ключових елементів моделі очікуваних кредитних збитків. МСФЗ 9 передбачає три стадії оцінки кредитного ризику, які відображають рівень ймовірності дефолту позичальника. Перехід між стадіями здійснюється на основі оцінки суттєвого зростання кредитного ризику. Саме на цьому етапі застосування професійного судження має особливо важливе значення, оскільки бухгалтер повинен враховувати не лише історичні дані, але й поточні та прогностичні економічні фактори, що можуть впливати на платоспроможність позичальника.

Четвертий етап пов'язаний з *оцінкою очікуваних кредитних збитків*, яка здійснюється на основі статистичних моделей та прогностичних економічних показників. Розрахунок резервів передбачає оцінку ймовірності дефолту, величини втрат у разі дефолту та обсягу кредитної експозиції. Незважаючи на використання кількісних моделей, бухгалтер повинен оцінювати коректність застосованих параметрів, а також враховувати вплив макроекономічних умов на кредитний ризик. У цьому контексті професійне судження виступає важливим інструментом забезпечення обґрунтованості розрахованих резервів.

П'ятий етап включає *розкриття інформації про кредитні ризики у фінансовій звітності банку*. Відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, банки повинні надавати детальну інформацію

про методологію оцінки кредитного ризику, структуру кредитного портфеля та величину сформованих резервів. На цьому етапі професійне судження застосовується для визначення рівня деталізації розкриття інформації, оцінки суттєвості показників та пояснення впливу кредитних ризиків на фінансовий стан банку.

Таким чином, запропонована структура дозволяє систематизувати процес застосування професійного судження в обліку кредитних операцій банку. Її використання сприяє підвищенню прозорості облікових процедур, обґрунтованості формування резервів під кредитні збитки та покращенню якості фінансової інформації, що формується банківськими установами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження, встановлено, що у сучасних умовах діяльності банківських установ роль професійного судження значно зростає, що зумовлено складністю фінансових інструментів, необхідністю застосування оціночних моделей та використанням прогнозованої інформації. Особливої ваги професійне судження набуває при обліку кредитних операцій банку, де важливим є не лише правильне відображення операцій у бухгалтерському обліку, але й обґрунтована оцінка кредитного ризику, визначення стадії знецінення фінансових активів та формування резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ 9. У процесі дослідження розроблено алгоритм формування професійного судження при оцінці кредитних операцій банку, який відображає послідовність етапів прийняття облікових рішень. Запропонований алгоритм дозволяє систематизувати процес прийняття облікових рішень та визначити ключові етапи, на яких застосовується професійне судження. Крім того, у роботі сформовано структуру ідентифікації облікових рішень у процесі обліку кредитних операцій банку, яка відображає взаємозв'язок між етапами кредитного аналізу, оцінки кредитного ризику, застосуванням моделей оцінки очікуваних кредитних збитків та їх відображенням у бухгалтерському обліку. Такий підхід дає змогу більш чітко окреслити роль професійного судження у системі прийняття облікових рішень банку. Отже, результати дослідження підтверджують, що професійне судження є важливим елементом системи бухгалтерського обліку банківських установ, оскільки забезпечує адаптацію облікових процедур до економічної сутності кредитних операцій, сприяє підвищенню якості фінансової інформації та забезпечує її відповідність міжнародним стандартам фінансової звітності.

Перспективами подальших досліджень є вдосконалення методичних підходів до застосування професійного судження в обліку кредитних операцій банків.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Кузь В. Професійне судження бухгалтера як засіб підвищення ефективності функціонування системи бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 4 (13). С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.13-7>
2. Маренич Т. Г., Ковальова Т. В. Системний підхід до сутності професійного судження бухгалтера. *Бізнес Інформ*. 2022. № 10. С. 132–144. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-10-132-144>
3. Мельничук І. В., Лопатовська О. В. Професійне судження бухгалтера в умовах невизначеності. *Економічний простір*. 2021. № 168. С. 138–141. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/6899/1/Melnychuk.pdf> (дата звернення: 11.02.2026).
4. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/en/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 11.02.2026).
5. Awuye IS, Taylor D. Over half a decade into the adoption of IFRS 9: a systematic literature review. *Journal of Accounting Literature*. 2025. Vol. 47, No. 4. P. 793–814. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAL-11-2023-0204>
6. Bischof J., Laux Ch., Leuz Ch. Accounting for financial stability: Bank disclosure and loss recognition in the financial crisis. *Journal of Financial Economics*. 2021. Vol. 141, Issue 3. P. 1188–1217. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.05.016>
7. Hansen S., Charifzadeh M., Herberger T. The impact of IFRS 9 on the cyclicity of loan loss provisions. *Journal of Corporate Accounting & Finance*. 2023. Vol. 35, № 2. P. 37–49. DOI: <https://doi.org/10.1002/jcaf.22669>
8. International Accounting Standards Board. IFRS 9: Financial instruments (effective 1 January 2018). IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/> (дата звернення: 11.02.2026).
9. Kyiu A., Tawiah V. IFRS 9 implementation and bank risk. *Accounting Forum*. 2025. Vol. 49, Issue 1. P. 234–258. DOI: <https://doi.org/10.1080/01559982.2023.2233861>

10. Libby R., Luft J. Determinants of judgment performance in accounting settings: Ability, knowledge, motivation, and environment. *Accounting, Organizations and Society*. 1993. Vol. 18, Issue 5. P. 425–450. DOI: [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(93\)90040-D](https://doi.org/10.1016/0361-3682(93)90040-D)
11. López-Espinosa G., Penalva F. Evidence from the adoption of IFRS 9 and the impact of COVID-19 on lending and regulatory capital on Spanish Banks. *Journal of Accounting and Public Policy*. 2023. Vol. 42, Issue 4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2023.107097>
12. Nelson M. Behavioral Evidence on the Effects of Principles- and Rules-Based Standards. 2002. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.360441>
13. Novotny-Farkas Z. The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability. *Accounting in Europe*. 2016. Vol. 13(2). P. 197–227. DOI: <https://doi.org/10.1080/17449480.2016.1210180>
14. Oberson R. The Credit-Risk Relevance of Loan Impairments Under IFRS 9 for CDS Pricing: Early Evidence. *European Accounting Review*. 2021. Vol. 30(5). P. 959–987. DOI: <https://doi.org/10.1080/09638180.2021.1956985>
15. Pérez P. Accounting and auditing of credit loss estimates: The hard and the soft. *Latin American Journal of Central Banking*. 2021. Vol. 2, Issue 2. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.latchb.2021.100027>
16. West A., Buckby S. Professional judgement in accounting and Aristotelian practical wisdom. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1108/AAAJ-09-2020-4949>

References

1. Kuz, V. (2024). Profesiine sudzhennia bukhhaltera yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia systemy bukhhalterskoho obliku subiekta hospodariuvannia. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, 4(13), 48–53. <https://doi.org/10.32782/dees.13-7> [in Ukrainian].
2. Marenych, T. H., & Kovalova, T. V. (2022). Systemnyi pidkhid do sutnosti profesiinoho sudzhennia bukhhaltera. *Biznes Inform*, (10), 132–144. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-10-132-144> [in Ukrainian].
3. Melnychuk, I. V., & Lopatovska, O. V. (2021). Profesiine sudzhennia bukhhaltera v umovakh nevyznachenosti. *Ekonomichniyi prostir*, (168), 138–141. <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/6899/1/Melnichuk.pdf>
4. National Bank of Ukraine. (2026). Banking supervision statistics. Retrieved from <https://bank.gov.ua/en/statistic/supervision-statist> [in Ukrainian].
5. Awuye, I. S., & Taylor, D. (2025). Over half a decade into the adoption of IFRS 9: A systematic literature review. *Journal of Accounting Literature*, 47(4), 793–814. <https://doi.org/10.1108/JAL-11-2023-0204>
6. Bischof, J., Laux, C., & Leuz, C. (2021). Accounting for financial stability: Bank disclosure and loss recognition in the financial crisis. *Journal of Financial Economics*, 141(3), 1188–1217. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.05.016>
7. Hansen, S., Charifzadeh, M., & Herberger, T. (2023). The impact of IFRS 9 on the cyclicalities of loan loss provisions. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 35(2), 37–49. <https://doi.org/10.1002/jcaf.22669>
8. International Accounting Standards Board. (2018). *IFRS 9: Financial instruments*. IFRS Foundation. Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
9. Kyiu, A., & Tawiah, V. (2025). IFRS 9 implementation and bank risk. *Accounting Forum*, 49(1), 234–258. <https://doi.org/10.1080/01559982.2023.2233861>
10. Libby, R., & Luft, J. (1993). Determinants of judgment performance in accounting settings: Ability, knowledge, motivation, and environment. *Accounting, Organizations and Society*, 18(5), 425–450. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(93\)90040-D](https://doi.org/10.1016/0361-3682(93)90040-D)
11. López-Espinosa, G., & Penalva, F. (2023). Evidence from the adoption of IFRS 9 and the impact of COVID-19 on lending and regulatory capital on Spanish banks. *Journal of Accounting and Public Policy*, 42(4). <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2023.107097>
12. Nelson, M. W. (2002). Behavioral evidence on the effects of principles- and rules-based standards. <https://doi.org/10.2139/ssrn.360441>
13. Novotny-Farkas, Z. (2016). The interaction of the IFRS 9 expected loss approach with supervisory rules and implications for financial stability. *Accounting in Europe*, 13(2), 197–227. <https://doi.org/10.1080/17449480.2016.1210180>
14. Oberson, R. (2021). The credit-risk relevance of loan impairments under IFRS 9 for CDS pricing: Early evidence. *European Accounting Review*, 30(5), 959–987. <https://doi.org/10.1080/09638180.2021.1956985>
15. Pérez, P. (2021). Accounting and auditing of credit loss estimates: The hard and the soft. *Latin American Journal of Central Banking*, 2(2). <https://doi.org/10.1016/j.latchb.2021.100027>
16. West, A., & Buckby, S. (2022). Professional judgement in accounting and Aristotelian practical wisdom. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-09-2020-4949>

Дата першого надходження статті до видання: 16.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.03.2026

Дата публікації: 23.03.2026

Makarovych Vitoria

*Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Accounting and Auditing
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian University*

Loskorikh Gabriella

*PhD in Accounting and Taxation,
Associate Professor,
Deputy Head of the Department of Accounting
and Auditing
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian University*

PROFESSIONAL JUDGEMENT IN THE ASSESSMENT AND ACCOUNTING OF BANKS' CREDIT OPERATIONS

Summary. Introduction. Credit operations represent one of the principal areas of activity of banking institutions and occupy a significant place in the structure of their assets. They contribute substantially to the generation of banks' income, while at the same time being associated with the risk of borrowers' default. The accounting treatment of such operations requires the use of accounting estimates, forward-looking assumptions and analytical procedures. Under these conditions, professional judgement plays an important role in decision-making concerning the recognition, measurement and presentation of credit operations within the bank's accounting system.

Purpose. The purpose of the study is to determine the role of the accountant's professional judgement in the accounting treatment of banks' credit operations in the context of the application of IFRS 9 Financial Instruments.

Materials and methods. The informational basis of the research includes International Financial Reporting Standards, analytical materials of the National Bank of Ukraine, as well as scientific publications by domestic and foreign scholars addressing issues related to the accounting of financial instruments and the assessment of credit risk. The study employs the methods of analysis and generalisation to examine academic approaches to the interpretation of professional judgement. The graphical method is used to present research results visually, in particular to illustrate the dynamics of credit risk indicators in the banking system of Ukraine and to visualise the algorithm for applying professional judgement and the structure for identifying accounting decisions in the process of accounting for banks' credit operations. The comparative method is applied to contrast approaches to the measurement of credit losses under different accounting standards. The method of systematisation is used to organise the stages of accounting for credit operations, while the structural and logical method enables the development of an algorithm for the application of professional judgement and the identification of the sequence of accounting decisions in banking practice.

Results. The article summarises academic approaches to understanding professional judgement in accounting and clarifies its content in the context of accounting for banks' credit operations. It is substantiated that the application of professional judgement is necessary at various stages of the accounting process, including the identification of the economic substance of credit transactions, the classification of financial assets, the assessment of borrowers' credit risk, the determination of the stage of impairment of credit assets, and the calculation of expected credit losses. An algorithm for applying professional judgement in the assessment of banks' credit operations is developed, reflecting the sequence of accounting decisions within the expected credit loss model. In addition, a structure for identifying accounting decisions in the process of accounting for credit operations is proposed, which allows the determination of stages in the

accounting process where the use of professional judgement is essential for ensuring the reliability of accounting estimates and the transparency of banks' financial reporting.

Discussion. Further research will focus on improving methodological approaches to the application of professional judgement in the assessment of credit risk and in determining allowances for expected credit losses in banking institutions.

Key words: *professional judgement, bank accounting, credit operations, credit risk, expected credit losses, IFRS 9, banks' financial reporting.*